

IVANA DOBRAKOVÁ
MATKY A KAMIONISTI

MARENČINPT

IVANA DOBRAKOVÁ
MATKY A KAMIONISTI

Napísanie rukopisu knihy podporil z verejných zdrojov formou štipendia Fond na podporu umenia.

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

© Ivana Dobrákovová, 2018

© Marenčin PT, spol. s r. o., 2018

Jelenia 6, 811 05 Bratislava, Slovakia

www.marencin.sk marencin@marencin.sk

Cover © Lenka Rajčanová

Layout © Marenčin Media, s. r. o.

Jazyková úprava Radoslav Passia

741. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-0041-3

OTEC

Vyberiem jeden obraz, netvrdím, že čosi vystihuje, poznám ho len z rozprávania, sama si nič také nevybavujem: Sedím vedľa svojej sestry na pohovke v obývačke a spolu sa pozeráme na rozprávky. Sestra je odo mňa o štyri roky staršia, v tej chvíli môže mať tak šesť, ja asi o niečo menej než dva roky, otec je v kuchyni. Bývame na hradnom vršku, pri Mudroňovej, v tej najsamskvelejšej bratislavskej štvrti, v garáži máme krásny Ford, v obývačke kozub a z balkóna výhľad na Rakúsko. Už rok chodím do jasiel, lebo obaja moji rodičia pracujú.

Vojde mama, utáhaná z práce, obešaná nákupmi, a tak nás tam nájde. Moja sestra so soplom až niekde na kolenách, vďaka ktorému však aspoň necíti, že jej mladšia sestrička Svetlana je totálne posratá, so skrz-naskrz presratou plienkou, otec, áno, v kuchyni, ale spiaci, s hlavou položenou na obruse, vedľa fľaše. Čohosi. Netreba upresňovať, každému jasné.

Niečo by som však upresniť chcela. Otec s nami nebýval. Často k nám cez týždeň chodil, často prespával, ale trvalé bydlisko mal inde, v dedinke na maďaroch, pri jazerách, kam sme sa v lete chodili kúpať. Keď sa rodičia zobrali, mama aj plánovala, že odíde za manželom, veď už bola tehotná s mojou sestrou, ale bývala v takej peknej časti Bratislavy, kozub, výhľad atď., preto sa na poslednú chvíľu rozhodla, že nie, ona k Maďarom nepôjde. Možno v tom má trochu prsty moja teta, mamina sestra, celý čas jej dohovárala, veď tí by ťa nikdy neprijali za svoju, bola by si tam navždy cudzinkou. A ešte k tomu k svokre. Daj na mňa. Dala, mama. Lenže potom sa zaťal aj otec. Jeho domov je tam. A bodka. Skrátka, bývali oddelene. Aspoň prvé roky. Než sa zhoršil otcov zdravotný stav.

Vlastne neviem, čo povedať o otcovi, o tých prvých rokoch. Bol plešatý. Hrozne sa mi to páčilo. Volala som jeho plešinu kolo kolo mlynské. Tiež som chcela mať také kolo na hlave. Jedného dňa,

presne si ten moment vybavujem, som vybrala zo šitíčka nožnice a vystrihala si diery do vlasov. Celá hrdá som sa išla ukázať mame. Na jej reakciu si už nespomínam, ale spomínam si, ako to potom každému rozprávala. Okrídlená rodinná historka.

Vybavujem si aj dedinu na maďaroch. V Bratislave otec pracoval na Technickej univerzite, ale doma bol drobný roľník, hospodár, vždy s rýľom, motyčkou, hrablami či hadicou, do pol pása obnažený. Jeho záhrada sa mi zdala v detstve obrovská, hotové kráľovstvo, kde sa dalo driapať po stromoch, spadnúť do studne, spotiť sa v skleníku. Ohromilo ma, keď som sa neskôr dozvedela, že otcova záhrada je len zlomok pôvodného hospodárstva, ktoré naďapovi znárodnili komunisti. Siahalo vraj až k jazerám. To by bolo, skákať do vody priamo zo záhrady, mať aj kone a nielen tie sliepky a králiky, čo chovala naďmama.

Chodili sme tam na víkendy a pri jazeroch sme trávili aj celé letá. Naďmama ešte žila a hovorila viac-menej len po maďarsky, na miestnych bastardov pokrikovala *kiškuťá*, robila nám so sestrou palacinky, o ktorých by som rada vyhlásila, že boli najlepšie na svete, ale pravdupovediac, už neviem, aké boli. Spolu so synom sa starala o záhradu, o to malé hospodárstvo. V skleníku pestovala sadenice, ktoré potom predávala na trhu. Mama sa spočiatku aj snažila byť užitočná a priučiť sa čomusi od svokry, pomáhať, ale veľmi rýchlo pochopila, že jej sestra mala pravdu. Márna snaha. Všetko, čo robila, bolo zle a *ištenem, had'd, nešegič*. Naďmama ju odháňala od sadeníc takmer ako nejakého bastarda, ktorý by sa k nám prevliekol cez deravý plot. Až si mama napokon povedala, dobre teda, aj ja toho mám dost'. A venovala sa už len kvetom v predzáhradke a okrasným drevinám. Neskôr začala dokonca tvrdiť, že skôr než by šla predávať na trh s káričkou plnou sadeníc, rozvedie sa.

Otec veľa cestoval a rád na svojich cestách fotil. V spálni mal skriňu plnú žltých obálok s vyvolanými fotkami, v ktorých som sa často hrabala. Otec dokázal cvaknúť dvadsaťkrát tú istú skalú cez sklo autobusu, otec dokázal vyfotiť tri filmy rozmazaných Niagarských vodopádov, otec nemal na fotenie žiadne vlohy. Našla som aj fotky otca v spoločnosti veľmi krikľavo namaľovaných a oblečených žien, ktoré vyzerali čudne a až o veľa rokov neskôr

som to dokázala pomenovať presnejšie – vulgárne. Fotky, na ktorých objíma cudzie vulgárne ženské v akýchsi podnikoch, sú jediné, na ktorých vidno aj jeho. Inak len krajinky.

Otec sa na cestách spoznal s mnohými cudzincami, tých neskôr pozval k sebe domov, do rozľahlého poschodového domu, ktorý postavil tesne po páde komunizmu, hneď vedľa nadmaminho klasického dedinského domčeka. Otec na leto prenajímal izby rekreantom, čo sa chceli máčať v jazerách, a niekedy aj svojim zahraničným známotiam. Raz som s jedným z nich, istým Pančom z Peru, išla na futbalový zápas. Teda takto, pôvodne sme sa vybrali na kolotoče na druhej strane jazier, ale nechali sme sa strhnúť davom, ktorý sa práve v tom čase valil na futbalový štadión. On nehovoril po slovensky, ja po anglicky, dorozumievali sme sa posunkami. Ale vlastne sme si na tom futbalovom zápase, ktorý nás oboch nudil, povedali len jednu vec. Panča ukázal na moje topánky a povedal, že sú *pretty, nice*. Toľko som ešte pochopila. Doma bolo potom ťažké vysvetliť, prečo sme išli na futbal.

Sestra si zo mňa neustále utáhovala. Raz mi narozprávala, že naše jazerá vznikli z pl'uvancov. Kedysi to tam vybagrovali a ostala tam taká škaredá jama, že každý, kto šiel okolo, si musel znechutene odpl'úť. A postupne, rokmi, sa to nazbieralo. Tie sliny. Neverila som jej, ale tá predstava bola odporná. Musím však dodať, že ma tiež naučila skákať hlavičky z mostíka. A robiť kotrmelce pod vodou. Spolu sme plávali na ostrov. Aj s otcom. Mama spomína, ako som sa raz pri jazerách stratila. Mala som vtedy štyri roky. Otec so sestrou ma nikde na okolí nevideli a už bol čas ísť. Išli teda. Doma otec mame povedal: ved' ona príde aj sama. A mal pravdu, než mama upadla do mdlôb, prišla som.

Otec bol jasný patriarchát. Nad'apa si vzal nad'mamu len preto, že bola najlepšia pracantka na jeho pozemkoch a ako manželku ju už nemusel platiť. Otec tieto názory prebral, s obľubou hovorieval, že žena má pracovať na poli a keď je unavená, má si oddýchnuť pri domácich prácach. Ale ako som už spomínala – mama sa veľmi skoro zaťala pre tie sadenice a pod náporom nad'maminho kritizovania a zalamovania rukami a neskôr už len odpočívala pri prácach vo veľkom dome.

Občas zavárala jahodový lekvár. Otec ju chválil. Svojským spôsobom. Vraj je takmer taký dobrý ako z obchodu.

Bol tiež hrdý na svoje vydreté detstvo, na svoje vzdelanie, ktoré dosiahol len vďaka svojej inteligencii. Keď sa narodil, naďapa s naďmamou žili v šope v strede záhrady, kde nebola elektrina, tečúca voda, len udupaná hlinená podlaha, neďaleko studňa, všetko z dreva. Otec si cez leto vždy z vlastnej iniciatívy vypracoval všetky matematické príklady z učebníc na nadchádzajúci školský rok a potom sa na hodinách zúfalo nudil. Neskôr študoval na univerzite v Prahe. V tom čase mal už dosť veľký problém s alkoholom. Raz bol taký ožratý, že sa z krčmy nevládal dostať po vlastných na internát. Problém však vyriešil logicky. Keďže krčma bola na kopci a internát na úpäti, ľahol si na zem a zgúľal sa až k dverám internátu.

Naďapa mu po vyštudovaní ukázal zošit, kam si zapisoval všetky výdavky na jeho štúdium. Nič od neho nežiadal späť, len mu to ukázal, aby otec vedel, koľko stál tento špás, koľko naďapa minul na jeho školy. Mama vraví, že otec mu to nikdy neodpustil.

* * *

Čo viem o vzťahu svojich rodičov? Radšej nič? Je to bezpečnejšie? Niečo na ňom mama musela vidieť. Ale čo?

Raz jej vraj pred ľuďmi povedal, že je nielen múdra, ale aj krásna. Muselo to byť ojedinelé vyhlásenie, výnimočná pochvala, keď si na to tak dobre spomína. Keď jej to utkvelo v pamäti. Keď sa mi s tým zverila.

Jeho alkoholizmus bol vždy prítomný, a preto som ho odmala vnímala ako jeho neoddeliteľnú súčasť, ako čosi, čo k nemu patrí, čo tak má byť. Podobne ako chorobu. Je zbytočné dohadovať sa, čo bolo skôr, vajce či sliepka, čo zapríčinilo čo, labilná duševná konštitúcia, odveký sklon k pitiu, genetické predispozície na jedno aj druhé, obe veci sa navzájom preplietli, posilnili, až sa stali jeho samotnou podstatou.

A predsa niektoré epizódy vystupujú do popredia.

Raz v noci nás mama vyťahla z postele. Na konci s nervami. Dievčatá, vstávajte, dievčatá, poďte povedať apukovi, že bývame

o poschodie vyššie. So sestrou sme sa v pyžamách vypotácali na chodbu. Rozospaté. Nič sme nechápali. Otec na druhom poschodí vytrvalo zvonil susedovi, hoci sused stál v otvorených dverách a snažil sa mu v tom brániť. Všetky tri sme potom otca spoločnými silami vytiahli hore schodmi domov. Nevieť presne, kedy to bolo. Koľko som mala rokov. Sestra so mnou ešte chodila do školy, takže som mohla byť taká tretiačka. Jeden z prvých takýchto incidentov. Zdalo sa mi to bizarné. Ako sen. Ako nočné dobrodružstvo, ktoré predznamenaloby dobrodružnú mladosť.

Tá škvrna tam ešte stále je. V tej našej krásnej bytovke, garáž, kozub, výhľad na Rakúsko. A tá škvrna. Vo výťahu. Výťah bude mať možno už aj štyridsať rokov, nie sú v ňom také tie vnútorné dvierka. V našom výťahu vidíte, ako ubiehajú poschodia. Otec sa raz v noci vracal domov, namol opitý, a chcel sa oprieť o stenu. Oprel sa o ubiehajúce poschodie. Rozrazil si čelo do krvi. Dlhá tmavohnedá škvrna medzi prvým a druhým poschodím.

Čoraz častejšie prespával u nás v Bratislave. Chodil do Albrechta. Trávil tam celé popoludnia. Priamo oproti oknám mojej triedy. Niekedy som ho zazrela. Uprene som ho sledovala, opretá o parapet, ako ide do krčmy. Nikomu som, samozrejme, nepovedala, že aha, tam je môj otec. Ani sestry. Tá bola na druhom poschodí budovy, ale okná jej triedy smerovali inam. Na ulici sa mi naopak párkrát stalo, že som si ho vôbec nevšimla. Kráčal oproti mne a ja stále rovno za nosom, sklený pohľad. Napokon ma silno chytil za plece a obrátil k sebe. Doma som si potom vypočula, ako sa v kuchyni sťažuje mame, že sa k nemu nepriznávam, že sa zaňho hanbím. Vtedy to však ešte nebola pravda.

Niekedy v tom čase sa k nemu pridala aj sestra. Alebo vlastne, asi až keď chodila na strednú. A nepridala sa priamo k nemu, len sa vybrala v jeho šľapajach. Občas síce zakotvila aj u Albrechta, ale častejšie sa vybrala kamsi so svojimi kamarátmi. Albáncami. To už mama prestávala zvládať. Najprv manžel, a teraz aj dcéra. Raz sa sestra vrátila nadržanom, strašne zmaľovaná, fialové oči, fialové ústa. Mama ju začala biť, kričala na ňu, že toto nesmie robiť, že toto už nikdy nesmie urobiť, ale sestra sa tak dobre bránila, tak pohotovo vystrkovala ostré lakty, že napokon nebolo jasné, koho tá bitka viac bolí. Ja som pri tom plakala. Apuka nerušené spal.

A sestra pritvrdila. Začala utekat' z domu. Nič nepovedala, proste sa zobrala a odišla. S mamou sme sa potom vybrali na políciu, vyhlásiť pátranie po nezvestnej osobe. Zvláštno je, že si zreteľne vybavujem naše cesty, to, ako som hopsala dolu Hlbokou, ale bez akéhokol'vek pocitu úzkosti. A pritom som nemohla byť taká malá, aby som nevnímala závažnosť situácie. Sestra sa niekedy neukázala aj štyri dni. Raz dokonca išla do Prahy. Polícia bola nanič, sestra vždy napokon dokvitla sama.

* * *

Myslím, že sa to začalo kozou. Otec jedného letného dňa, keď sme sa vrátili od jazier, vyhlásil, že kúpi kozu. To už bolo po smrti nad'mamy, a keďže moja sestra mala šesťnásť rokov a iné záujmy a problémy, z kozy som sa radovala len ja. Ja, dieťa. Mama nechápala, aká koza, načo koza. Otec to mal logicky odôvodnené, ako inak. Nechce sa mu viac kosiť trávnu, zapichne kolík, priviaže kozu na špagát, koza spásie všetku trávnu v dosahu. Mame sa tislí slzy do očí, zatiaľ čo ja som veselo poskakovala po kuchyni, a než za sebou tresla dverami, vykrikla – buď koza alebo ja!

Takže z kozy zišlo.

Ale o nejaký čas to bol poník. Tým som bola tiež nadšená, ale len do chvíle, kým mi otec prezradil svoj podnikateľský zámer. S poníkom budem robiť kolečká po záhrade, vodiť deti, nabalíme sa. Sklamaná som sa naňho pozerala. Myslela som si, že poník bude len môj, že ho chce kúpiť pre mňa. Lebo vie, že mám rada kone. Dôrazne som zamietla myšlienku, že by som si mala takto privyrábať. Možno to bolo prvý raz, čo som sa mu vzoprela.

Otec sa v tom čase zdal naozaj posadnutý peniazmi. Neustále nám vyratúval, koľko za čo zarobí, ako je čo výhodné, čo treba urobiť a kam investovať, koľko sa nám vráti, v matematike bol dobrý, o tom sme nepochybovali, a predsa mu to stále nejakto nevychádzalo. Otec namiesto zarábania čoraz viac míňal, prerábal, čoraz častejšie bol na suchu, požičiaval si, nevyšiel z výplaty, neprispieval mame.

No odjakživa v tom bolo aj čosi iné. Čosi, čo som práve vtedy začala jasnejšie vnímať.

Otcovo lakomstvo.

Neskôr ma tá myšlienka prenasledovala. Desila som sa, že raz budem rovnako lakomá ako môj otec. Lakomosť sa totiž dedí. Sú na ňu genetické predispozície. Tým som si istá. Lakomosť nie je vec rozhodnutia. Ste lakomí, ak automaticky zrýchlite krok v podchode s postávajúcim predavačom Nota bene, ste lakomí, ak rozmýšľate, či treba naozaj obdarovať všetkých kamarátov a rodinných príslušníkov na Vianoce. A neviete si pomôcť. Niekedy spravíte rozšafné gesto. Niekomu niečo nečakane podarujete. Len tak. Akože pre radosť. Akože spomenul som si. Ale to sa len snažíte oklamať sami seba. Aby ste si mohli v duchu hovoriť, ja a lakomý? kdeže, veď tomu a tomu som kedysi niečo podaroval. A pritom si robíte zoznamy, kde si odškrtavate, že tomu a tomu teraz už dlhšie nič podarovať nemusíte. Že tomu a tomu to stačí. A čo by ešte nechcel!

Korene to zapustilo už dávno. Preseriete celý hajzelpapier. Táto veta bola leitmotívom nášho detstva. Otec nám často nadával, že treba neustále dokupovať hajzelpapier. Akoby sme si nevystačili týždeň s jedným kotúčom. Hromžil. Musíme šetriť. Dodával. So sestrou sme boli presvedčené, že to robí naschvál. Že si vybral hajzelpapier len preto, aby nás ponížil. V domácnosti sa predsa míňali aj iné veci. Mydlá. Prací prášok. Vreckovky. Dezodoranty. To však otcovi neprekážalo. Ale hajzelpapier, to bolo jeho. Sa na to pozrie, aby musel neustále dokupovať nové balenia!

Ani s vreckovým to nebolo jednoduché. Dohoda znela – dvadsať korún týždenne. Otec si však na túto dohodu nikdy nespomenul. Až ja som musela. V pondelok večer nadškrtnúť. Že či by nemohol. Pekne prosím. A potom sa pozerat', ako otec traslavými rukami hľadá peňaženku v kabáte. A strašne nechotne z nej vyberá dvadsaťkorunáčku. A podáva mi ju. Ako v spomalenom filme. Akoby dúfal, že si to ešte rozmyslím. Že sa zl'utujem. Uhýbal pohľadom. Tá situácia bola preňho očividne neznesiteľná. Tento každotýždenný rituál sa mi tak sprotivil, že po čase som si tie dvadsaťkorunáčky začala vyberat' z peňaženky sama. Keď otec spal. Po opici. Nikdy si to nevšímol.

A pritom si robil presné výpočty. Snažil sa vypozerovať, či je výhodnejšie chodiť po meste peši alebo sa presúvať autobusmi.

Ak chodíte všade peši, ušetríte za cestovné lístky. To je jasné. Ale – zodierajú sa vám podrážky! Viac než postávaním v autobusoch pri tyči. A topánky tiež niečo stoja. Otec mal zápisník. Dvojročný výskum. Už sa nepamätám, k akému prevratnému záveru došiel. Pamätám sa len, ako nás so sestrou v istom období vláčil peši cez celé mesto, nedbajúc na naše protesty a fňukanie, že nás bolia nohy.

S vyhrabávaním odpadkov začal, ešte keď žil pri jazerách. On sám by to tak, samozrejme, nenazval. Aké odpadky. Veď to boli samé výborné a použiteľné veci. Vylámaná klávesnica od počítača. Obité umývadlo. Časť šmykľavky. Atd'. Haraburdy sa kopili na záhrade. Čakali, až ich opraví. Nenosil ich však len z kontajnerov. Niektoré mu podarovali, či skôr *výhodne predali* jeho kamaráti z mokrej štvrte. Tí, od ktorých dostal prezývku Molekula. Lebo učiteľ, vedec. Sa rozumie. Molekula bol výborný obchodný partner. Jeho lakomosť išla totiž ruka v ruke s istou chamtivosťou. Keď videl nejakú akciu, zľavu, nedal sa zastaviť. Tak sa stalo, že doniesol dvesto rovnakých pohľadníc dedinky na maďaroch, tri bidety (asi aby sme so sestrou prestali používať hajzelpapier úplne), a dvadsať filmov do fotoaparátu po záruke. Vychádzali z nich krásne *vintage* fotky.

A potom to prišlo. Naplno. Tie filmy využil ešte inak. Jedného rána sa zobral, že ide do Prievidze. Ktovie, prečo práve tam. Teraz to už nezistím. Skrátka, cieľ: Prievidza. Otec nemal peniaze, ale mal tie filmy po záruke. Podarilo sa mu presvedčiť šoféra, aby si ich vzal výmenou za lístok. Dopravil sa do Prievidze, na stanicu. Čo sa tam stalo, sme sa dozvedeli z policajného hlásenia. Z otcovho bľabotania. Vlastne, mama sa dozvedela. Ja až o nejaký čas neskôr, keď mi o tom porozprávala. Otec prišiel do centra mesta, v miestnej samoške si kúpil nejaké rožky a šalát, asi tresku. Sadol si k fontáne, jedol. Keď vtom si všimol, že mu ktosi dáva znamenia. Trafikantka. Otvárala dvierka na stánku a slnečným odrazom mu dávala znamenia, jemu, môjmu otcovi, Molekulovi. Bol si tým istý. Chce mu niečo povedať. Niečo zásadné. Dojedol rožok – vytrel ním zvyšky tresky v tégliku, vstal a prešiel k stánku. A keď ju uvidel, vtedy sa to stalo. Zamiloval sa. Pochopil, že aj ona ho miluje, to sa mu snažila dať najavo tým slnečným odrazom. Všetko zrazu začalo

dávať zmysel. Otcovi, teda. Pociťil energiu, pociťil šťastie. A je to tu. Povedal trafikantke, som taký rád, že sme sa našli, vyjdi von. Trafikantka nechápala, jej to zmysel nedávalo, ale to otca nemohlo zmiašť. Možno sa len hanbí. A aby sa nehanbila, chcel jej ukázať, že on už dávno odhodil všetok stud. A potom odhodil aj oblečenie. Vyzliekol sa a skočil do fontány. Vtedy to už trafikantke začalo dávať zmysel. Zavolala políciu. Tí ho potom odovzdali rovno do blázinca. A tak bol otec prvýkrát hospitalizovaný.

Druhú hospitalizáciu si už pamätám lepšie. Mala som pätnásť rokov. Puberta mnou nemávala, hoci som už bola na gymnáziu, zaujímala som sa o film, Hitchcock, Truffaut, čítala fantasy, snažila som sa preplávať hodinami fyziky a chémie pokiaľ možno bez ujmy, sestra už bola preč, otec býval častejšie u nás než na maďaroch. Pomaly sa dostával z depresie, večne na péenke. Keď vtom si zobral do hlavy, že musím ísť na birmovku. Sám začal chodiť do kostola na omše, vyhlasoval, že bol vždy veriaci, tak ako nad'mama, a aká hanba, jeho pätnásťročná dcéra nemá ani prvé sväté prijímanie, ani birmovku. Dôrazne som mu povedala, že ani po jednom netúžim. Otca to, samozrejme, nezaujímalo. V kostole mi vybavoval u farára náuku a informoval sa, kedy najskôr by sa to dalo celé zariadiť. Našťastie k tomu nikdy nedošlo. Farár totiž musel otca raz pri omši vykázať z kostola, lebo si ho ostošesť fotil z uličky. Doma sa potom bránil, že len dokumentoval náboženský život v Trojici.

A to nebolo všetko. Otec začal mať dojem, že komunikuje s Bohom. Povedal to mne, nie mame. Nevedela som, čo si s touto informáciou počať. Či ju poslať ďalej. Či ho bonznúť. Otec mi po večeroch v kuchyni odhaľoval božie plány. Začal sa označovať za „boží malíček.“ Vždy pri týchto slovách zdvihol malíček do vzduchu, akoby sa chystal odpit' si zo šálky s čajom. Nikdy som celkom tie božie plány nepochopila. Aké boli. Možno ani otec. Bol však o mnohých veciach dobre informovaný. Raz mi napríklad povedal, koľko rokov ešte budem žiť. Presne to vyrátal. S božou pomocou. Kedy umriem. Potom mi prezradil, ako dlho tu ešte bude moja sestra. A napokon mama. O sebe ani pol slova. Zistila som, že opäť chľastá. Ale menej okato. Viac skrýval, už nechodil do

Albrechta. Doma. Takmer ako žena, ako nejaká skriňová alkáčka. Potom si začal čosi čmárat' do zošitov. A potom zmizol.

Našli sme ho v jeho dome na maďaroch. V očiach mal taký zvláštny svit. Takmer osvietenie. Odhalil nám svoje veľké plány. Všetko starostlivo zapísané a zakreslené v zošitoch. Zo svojho poschodového domu spraví veľké centrum. Centrum pre ľudí. Tak to nazýval. Všetci tam budú chodiť. Aj z ďalekej cudziny. Ale nie kvôli jazerám ako doteraz. Vzadu na záhrade postaví akvapark, tam, kde je skleník, bude ihrisko. Šmykľavky a nejaké preliezky už zakúpil, ležali pod orechom. Vo veľkom dome budú obchody. A najmä, na streche, na rovnej streche svojho domu, zriadi nudapláž. V očiach mu priam iskrilo.

Nikdy nazabudnem, ako ho potom sanitári naháňali po záhrade.

* * *

A napokon smrť, čo iné. K tým mesiacom sa v duchu vraciam len málokedy, dúfam, že si to budem vedieť ešte správne vybaviť. Mala som osemnásť rokov, chodila som prvý a vlastne aj posledný rok na univerzitu, študovala som francúzštinu. Otec bol u nás. Domy a záhrada v dedine na maďaroch pustli, nikto tam už nechodil. Otec ostával v spálni, natiiahnutý na posteli, v ťažkej depresii. Vstával, len keď sa potreboval napit' vody. Iste aj čosi jedol, trochu. Ale nespomínam si, že by som ho pri tom videla. Len tú vodu. Pohár, ktorý roztrasenými rukami vytiahol z drezu, napustil vodou a napil sa. Zatiaľ čo som sedela za kuchynským stolom a učila sa slovíčka. Niekedy sa na prahu otočil a pozeral sa na mňa. Znervózňovalo ma to. Pozeral sa dlho. A potom to začal hovoriť. Dohováral mi – Svetlana, nikdy nefajči, nepi, neber drogy. Rozumieš? Je to dôležité. Tvojej sestre som to nestihol povedať, už je ako ja. Teda, nie celkom. Ja totiž umriem. Čoskoro umriem, som si tým istý. Pozerala som sa naňho, v hlave mi naskakovali také tie frázy, čo to hovoríš, nestraš ma, ale prosím ťa, ty sa dožiješ stovky, ale nedokázala som zo seba dostať ani jednu, lebo som vedela, že má pravdu. Umrie. Stačilo sa naňho pozrieť. Umrie. Už umieral. A potom to ešte veľakrát zopakoval. Asi mesiac mi večer

čo večer s malými obmenami vtíkal do hlavy, aby som nezišla zo správnej cesty, nepodľahla pokušeniam, akoby nebolo jasné, že aj bez cigariet, alkoholu a drog som už doživotný kripel. Napokon sám nevládal, nechal sa dobrovoľne hospitalizovať, zavolať si sanitárov. Už ho nemuseli naháňať po záhrade. Posledný raz som ho videla, keď ho nakladali na vozíku do sanitky. Umrel týždeň nato. Infarkt. Večer dostal infarkt a namiesto toho, aby niečo urobili, nechali ho v blázinci umierať celú noc. Až nadržanom sa ho pokúsili previezť na Mickiewiczovu, ale skončil v sanitke. Oznámili nám to kurióznym spôsobom. Dostali sme list, že si máme prísť vyzdvihnúť jeho šatstvo. Akože, on ho už nebude potrebovať? Akože, to bude chodiť nahý? Len šatstvo, o otcovi ani slovo.

Trvalo presne šesť mesiacov, než som sa z toho zrútila. Zimu som prečkala. V akejsi hibernácii, či skôr zotrvačnosti. Zrútila som sa až na jar. Koncom semestra. Jedného dňa som mala ísť do školy na skúšku, ale jednoducho som tam už nikdy nešla. Ostala som ležať v posteli.

IVANA

V čase, keď som sa narodila, bolo Iván ako nasratých, o Ivany ste sa potkávali na každom kroku, na základnej sme boli v triede tri, na gymnáziu dokonca štyri. Moja mama sa raz na rodičovskom hrdo vypála, keď začala učiteľka hovoriť o tom, aká je Ivana múdra a šikovná, ako jej to ide, no len do chvíle, než vyplynulo, že hovorí o mojej spolusediacej Ivane, že áno, odjakživa som zvyknutá, že pre mnohých som tá druhá, tá tretia Ivana, ale na koňoch, na koňoch som bola Ivana prvá, a bolo preto logické, že druhú Ivanu, tú, čo prišla po mne, sme premenovali na Ninu, podľa jej sestry, a neskôr som si ledva spomenula, že to nie je jej pravé meno, že sa volá tak ako ja, bola to skrátka moja dobrá kamarátka Nina, na koňoch som bola Ivana prvá, Ivana hlavná, Ivana jediná, lebo kone boli môj život, za kone by som život položila, no, teda, v istom zmysle som ho aj položila.

Toto je po osemnástich rokoch prvýkrát, čo dokážem rozmýšľať o koňoch, o tom období svojho života bez toho, aby som sa roztriasla, bez toho, aby som rýchlo utekala k skrinke s liekmi a zapila Xanax na nervy. Spomienky mi stúpajú do hlavy ako krv, jedna po druhej, vybavujem si aj úplné detaily, ako Tristanovo hnedé kožené sedlo, vrásky pána Ble, ktoré sa zvrástili, keď na mňa v jazdiarni hulákal, aby som držala ruky na kohútiku, Žofine plavé vlasy, keď cválala okolo na Vrane, zrazu sa mi všetko vracia a nič to so mnou nerobí, spomienky ma nerozkladajú zvnútra ako doteraz, ako celých týchto osemnásť rokov, keď stačil len náznak, len zle zvolené slovo, len nejaký obraz v televízii, aby som sa zosypala, teraz ich len zaznamenávam a odkladám v hlave na kôpku k ostatným. A je to vďaka nemu. Vďaka R.

Mama vyťahuje príbory, trochu sa ešte motá v kuchyni pri sporáku, naposledy obliže lyžičku, ochutná segedín, ktorý práve uvarila, je presvedčená, že ho mám rada, varí mi ho minimálne

raz za dva týždne a navarí ho vždy kvantum, vydrží mi aj štyri dni, sedím pri stole a listujem si časopismi a novinami, ktoré mi dala včera Zuzka, hlavne, aby na mne nebolo nič vidieť, žiadna zmena. Chceš k tomu tri knedle alebo štyri? Tri stačia, zakričím do kuchyne, lebo viem, že keby som povedala štyri, dala by mi ich tam minimálne päť. A už sa segedín aj so štyrmi knedľami nesie, mama si prisadne, položí vrchovato naplnený tanier predo mňa, vedľa dávkovača s liekmi. To mi posielala Zuzka? nie že nad nimi budeš zas večerať, si také prasa, vždy všetko zamastíš. Bez slova jej posuniem noviny a časopisy, otvorí si Plus sedem dní, aj tak bude jesť len krajec chleba s maslom. Moja mama zásadne neje čerstvé navarené jedlo, varí pre mňa, vždy až dojedá zvyšky, keď už niečo odmietnem jesť piatykrát, to môžem, piatykrát to už môžem odmietnuť. Zahľadím sa na dávkovač s liekmi, zrazu mi napadne, je to stále ten istý? Nevieť si spomenúť, či som niekedy mala aj nejaký iný, tento vyzerá už dosť opotrebovane, dvierka chýbajú na utorku a sobote. Vysypem večerné lieky, zajem knedľou.

Moja psychiatricka na Tehelnej, ktorá vysvetľuje mame, ale nie nalačno, hlavne nech tie lieky neje nalačno, chlebíkom vždy zajesť, syrom, reďkovkou, moja mama, ktorá nado mnou stojí každé ráno pred odchodom do denného stacionára a dohliada na to, aby som zajedla, chlebíkom, syrom, reďkovkou, vzala to doslovne, nikdy nie paprikou či paradajkou či uhorkou, vždy to boli reďkovky, ktoré som preto vo svojich trinástich rokoch znenávidela. A slovo chlebík. Tú neznesiteľnú zdobneninu, čo tu majú čo robiť zdobneniny, v takejto situácii! A to som dovtedy pila vždy len čaj, ráno som nejedávala, cestou do stacionára som mala vždy pocit, že z toho chlebíka, reďkovky, syru hodím tyčku.

Po večeri sa mama usadí do kresla pred televíziu, nejaká diskusná relácia, čosi o politike, ale popritom si stále listuje v časopisoch, zavriem sa vo svojej izbe. Teraz, za dverami, na to už môžem myslieť, teraz som relatívne v bezpečí. Čo mi to R povedal? povedal, že to znie zaujímavo, že mu o tom musím nabudúce porozprávať, chcem si presne vybaviť jeho slová, tón jeho hlasu, a najmä, ako sa na mňa pri tom díval. Bol to len okamih, potom sa prešlo na niečo iné, bavili sa o potrebe odluky cirkvi od štátu, alebo to bolo skôr o nemožnosti odluky cirkvi od štátu? kto sa v tom má vyznať,

čosi o majetkoch cirkvi, o daniach, R vravel, že kým nebude cirkev odvádzať dane a že vo Vatikáne niečo, majetky, polovica Ríma patrí cirkvi? či čo? nestíhala som to sledovať, taká som bola rozrušená, že sa so mnou rozprával. Zuzka začala aj o pedofilných kňazoch, viem, že to je téma, ktorú si berie k srdcu a vôbec ju nedojíma, že sa František teraz ospravedľňuje, čo už im to teraz pomôže, tým obetiam, hovorí. Mne nikto viac nevenoval pozornosť, ale ten okamih, ten okamih, keď sa na mňa R díval a hovoril, že to znie zaujímavé, že mu o tom musím porozprávať, ten nastal, ten sa odohral, ten bol! Ten mi nikto nevezme.

Musím ešte poliať rastliny a kvety, orosiť listy, robím to takto večer, hoci je to zbytočné – akoby boli na balkóne a cez deň na ne pražilo slnko! – nie sú na balkóne a vonku je mínus sedem, rozhliadnem sa po svojej izbe, mám ich naozaj požehnané, takmer celkom zakrývajú steny. Skoro všetky sú z Ikey, lebo tam ich predávajú lacno, a hoci Zuzka mi tvrdí, že jej kvety z Ikey do roka zákonite skapú, tým mojím sa darí. Viem to s nimi. Mám palmy, najmä obrovský datľovník po otcovi, ale aj areku, je tu fikus, ktorému denne utieram listy, rododendron, asparágusy, aloe vera, kalanchoe, ktorá mi práve žltó kvitne, rada sledujem, ako sa v noci kvety privierajú, na oknách najmä kaktusy – nevydám sa? nevydám? som poverčivá? trápi ma to?, a samozrejme orchidey, tie mi kvitnú nepretržite celý rok, vždy nejaká, darí sa mi aj celkom s bambusmi, tie trónia v strede izby, hoci nemajú takú hlbokú pôdu, akú by potrebovali, ale vodou, vodou ich zásobím dostatočne, moja milovaná difenbachia, tú mám, podobne ako datľovník, už od detstva, neviem ani, ako som k nej prišla, a dokonca aj mäsožravá rastlina, ktorú mi doniesla pred pár rokmi Zuzka z Flóry, tá sa kŕmi sama, hoci je taká malá, že zachytí len vlnne mušky, skúšala som jej tam hodiť raz mäsiarku a tá ju skoro zlomila, no a dracéna s tými prekrásnymi zelenožltými listami, cyklámen, ktorý tiež kvitne, celkovo sa v mojej izbe vznáša vôňa kvetov, ale ja ju už väčšinou nevnímam, a ešte krotón s nádherným žilkovaním, ktovie, prečo mám takú záľubu v jedovatých rastlinách, ale deti ani zvieratá u nás nebyvajú, tak to nie je problém, sama predsa nie som až taký blázon, aby som žula jedovaté listy či kvety. Keby som mala balkón, určite, ale určite by som si kúpila aj oleander.

Hovorila som Zuzke, že je to hlúposť, že tam nepôjdem, nemám tam čo robiť, ale ona nástojila, prosím ťa, poď, uvidíš, že ti to dobre padne, vôbec si s tým nelám hlavu, si moja dobrá známa – spisovateľka, a ja, ale ako by som mohla byť spisovateľka, nemám dokončenú ani strednú školu, a Zuzka, prosím ťa, dnes už sú spisovatelia všetci, nemáš strednú školu? tým lepšie, môžeš si dať do anotácie, že ťa vyškolicil skutočný život, že si si prešla miliónom podradných zamestnaní, to teraz letí, na to ľudia berú, smiala sa Zuzka a pokračovala, čo si myslíš, aj ostatní stále len kecajú a kecajú o tom, ako píš, tvorivé muky od rána do večera, a pritom im nič nevychádza, nanajvýš nejaké nedorobené brožúrky, si proste spisovateľka, ktorá zatiaľ píše do šuplíka, chceš si byť istá, že pustíš do sveta až veľký román zo súčasnosti, a keď som ako posledné útočisko chabo namietla, spisovateľka takto ani nevyzerá, čo si o mne pomyslia, Zuzka na to, také nie je, ako má spisovateľka vyzerat', to máš z lifestyleových časopisov, čo posielam tvojej máti. A preto, keď mi R položil priamu otázku, o čom je kniha, ktorú píšem, aj som na ňu priamo odpovedala, píšem román o koňoch.

Ale Zuzku to úplne vzalo, hoci ona so mnou na tie kone chodila, odtiaľ sa poznáme. Je to jediná moja priateľka, ktorá si so mnou preskákala všetko, čo sa tam odohralo, prevádzku, oboch Jurajov, pána Ble s basetmi, keď sme sa stali podkoniarkami, Tristanovu smrť, tie tri dni, čo som bola nezvestná a blúdila po Žitnom ostrove, a všetko, čo nasledovalo. A napriek tomu ostala mojou priateľkou. Všetky tie roky. A keď pochopila, že o tom nechcem hovoriť, nikdy mi to nepripomínala, prijala moje mlčanie, to územie sa pre nás stalo zamíňovaným poľom. Tým ale nechcem povedať, že by popritom nežila svoj vlastný život, na rozdiel od mojej mamy, pre ktorú sa mojím kolapsom všetko skončilo, svet uzavrel. Zuzka vyštudovala žurnalistiku, pracuje pre veľké noviny, teda, uvedomujem si, ako to veľké znie, v našich končinách, ale ako to mám inak vyjadriť, pre jedny z hlavných novín? Zuzka sa vždy zastávala slabších a znevýhodnených, pomáha bezdomovcom, píše do toho ich časopisu, na Vianoce im aj varí kapustnicu a podobne, takže niekedy mi hlavou preblesne neprijemná myšlienka, že možno aj ja som taký jej humanistický projekt, ale väčšinou sa mi ju podarí

odohnat'. Zuzku, samozrejme, veľmi obdivujem za to, ako píše, čo píše, rozhovory, ktoré jej vychádzajú, závidím jej vzťahy s mužmi, ale to už od koní, keď si začala s malým Jurajom, ktorý sa páčil skoro každej. A obdivujem ju, že si trúfla pozvať ma na to ich piatkové posedenie medzi novinármi, mňa, čo do spoločnosti vôbec nechodím a rovno tam, aj to chcelo odvalu.

No len vďaka tomu som sa stretla s R, predstavila nás, hoci ja som ho, samozrejme, poznala, vedela som, kto to je, Zuzka mi o ňom veľa rozprávala, a jeho tvár vídam často v novinách a napokon aj v televízii, mama má stále pustenú televíziu, robí jej spoločnosť, ako to nazýva, akoby moja spoločnosť nestála za reč, nebola podstatná, nebola dostatočná, zato spoločnosť televízie, to už hej.

R. Mám chuť písať stále dokola jeho meno, R, R, R. Povedal mi, že mu o tom románe, čo píšem, musím porozprávať a ja som v tej chvíli mala v hlave totálne prázdno, a jediné, čo mi prišlo na um, bolo, ako sme sa raz so Zuzkou peši terigali už neviem odkiaľ a neviem kam, ale pamätám si, že sme išli popri diaľnici, kdesi za Bratislavou, iste z koní, na kone, koľko sme mohli mať rokov, dvanásť, trinásť? čo sme, doboha, robili samé v dvanástich na diaľnici, ale to dám teraz bokom, išli sme a Zuzka mi rozprávala o filme, ktorý práve videla, volal sa Zaklínač koní a bolo tam dievča, ktoré malo nehodu na prechádzke s koňmi, jeden kôň umrel a druhý z toho mal traumy, nehovoriac o kamoške, ktorá to tiež neprežila, a potom toho koňa zaviezli dakam a bol tam taký chlapík, ktorý sa vedel prihovárať koňom atakďalej, a toto mi šlo hlavou, tá tma pri diaľnici, ja a Zuzka, svetlá áut a zaklínač koní, zatiaľ čo sa R na mňa díval, a napadlo mi, keď mu teraz prerozprávam tento relatívne známy film so Scarlett Johansson, bude na mňa pozerat' ako na blázna, to mi znie trochu povedome, akoby som čosi také už videl, a pri tej predstave som sa sama pre seba uškrnula, a so sklonenou hlavou som zamrmlala, dobre, niekedy nabudúce. Takže niekedy nabudúce si budem musieť niečo pre R vymyslieť, keď už Zuzka prišla s tým, že som spisovateľka.

Vlastne, naozaj to znamená, že bude nejaké nabudúce? Že R opäť uvidím? Z tej predstavy sa mi zatočí hlava, otvorím okno, vykloním sa na Vajnorskú, vzduch reže, január, teplotné rekordy už padli, ale ani týchto mínus sedem sa nedá zahanbiť, pozriem sa na

sviečku, čo horí na priechode, kde kohosi zrazili, tá sviečka tam stále horí, vo dne v noci, oddaní príbuzní. Ešte uvidím R, naplno ku mne prenikne toto vedomie, a po dlhom čase cítim čosi, čo sa bojím nazvať šťastím.

Ale pred jazdeckým klubom v Petržalke, tým serióznym, tým, kde sa to stalo, bolo ešte iné miesto, na hradnom vršku, v Ekoiuvente, čoby kameňom dohodil od mojej základnej školy, zo schodiska impozantnej hlavnej budovy som dokonca videla okná svojej triedy a keď som sa počas vyučovania ulievala a chodila namiesto školy na kone, musela som si dávať pozor, aby ma nikto nezazrel, bože, naozaj som tomu verila, že učiteľka by ma na tú diaľku spoznala, ale bola som dôsledná, ak som mierila do Ekoiuventy trolejbusom, pri našej škole som si vždy čupla na zem, skrčila sa pod sedadlo, istota je guľomet. A tam, u trénera Braňa, pri Horskom parku, sme boli nerozlučná trojka, ja, Nina, Edita, zapálené pre vec, pre kone, chodili sme každý deň a hádali sa, kto bude dnes jazdiť na Máši, kto na Šumienke a komu sa pošťastí na divokej Dakote, pretekali sme sa, či kôň bude lepšie vykefovaný, s lesklejšou srst'ou, s čistejšími kopytami, ktorej sa podarí naložiť plnší fúrik hnoja a za kratší čas ho vyklopiť na hnojisku, boli sme tam často až do večera, a presne si vybavujem, ako sme raz stáli na chodbe v zadnej budove, tej pod lesom, kde bolo nad dverami napísané zoo, a oproti nám tí dvaja chalani, ktorí nás už nejaký čas otravovali, doliezali za nami, hádzali kamene a plašili nám kone, my na nich vyzývavo, tak čo od nás vlastne chcete, a ten vyšší pošepkal tomu nižšiemu, ja si beriem tú strednú a ty tú krajnú. Celé roky som sa tým potom trápila, lebo v strede bola, samozrejme, Nina, tá najkrajšia, najvyššia, najväčšia kočka, a na kraji sme stáli my dve, ja a Edita, a hoci Nina ma vždy tajne ubezpečovala, že tou krajnou som bola iste ja, lebo Edita, tá mala krivé zuby, rozčapený nos a celkovo za veľa nestála, neistota sa nikdy nerozplynula, keďže tí dvaja chalani sa už potom nikdy viac neukázali, aby si nás zobrali.

A vlastne, ktovie, ako sa vyvíjal Editin život, dávno o nej nemám žiadne správy, ale iste má kdesi nejakú rodinu, muža, deti, prácu, domov, svoju normálnosť a každodennosť, takže nech to bolo vtedy

akokoľvek, tou tretou, ktorú si nikto nevybral, som sa v konečnom dôsledku stala naozaj ja.

Trvalo roky, než sa mojej psychiatričke na Tehelnej podarilo správne mi nastaviť liečbu, než presne vybalansovala výkyvy nahor aj nadol, aby som nebola príliš utlmená či spomalená, ale zas ani neprímerane živá a veselá, aby som bola pod kontrolou, jej, maminou, svojou vlastnou, a nemohla uletieť niekam ďaleko, odkiaľ by ma zas museli sťahovať na zem, prípadne stavať na podlomené nohy, skrátka, aby som bola sama sebou, ale len v rámci rozumných, presne určených hraníc: sama sebou odtiaľ-potiaľ. Než nám to vyšlo, než sa jej podarilo uzavrieť ma na to moje malé ohradené pieskovisko, aby som si tu vyklápala svoje formičky, prechádzalo to najmä do depresí, tie sa neustále vracali a nikto nevedel bezpečne určiť prečo, teda, nikto okrem mňa, že áno, ale neležala som celé dni na posteli, ako to býva, zvládala som chodiť do denného stacionára, nepomýšľala som na koniec, hoci nie vždy mi to verili, pri mániách som zas mala pocit, že celý svet je tu len pre mňa, pripravený na konzumáciu, a namiesto denného stacionára, namiesto arte-muziko-drama terapie som sa celé dni túlala po Bratislave, bezcieľne, a predsa presvedčená, že musí dôjsť k čomusi zásadnému, prevratnému, presvedčená, že všetko, čo vidím, ľudia, ktorých stretávam, tu nie sú náhodne, všade som videla znamenia len pre mňa. Bolo treba veľa práce, veľa rokov, musela som aj prerušiť strednú školu, áno, prerušiť, lebo veď sa tam môžem kedykoľvek vrátiť, pokojne aj po tridsiatke, že áno, ale to už je teraz asi jedno, čo tam po vzdelaní, keď išlo o život. Viem, že za to, že v jedenatridsiatich rokoch som schopná takto jasnozrivo vidieť sama seba, svoju situáciu, pozerat' sa na seba s odstupom – áno, vždy len z diaľky! –, vďačím len a len svojej psychiatričke.

Netreba však tlačiť na pílu. Verím chémii, psychoterapii už menej. Alebo teda – nemám o ňu záujem. Okrem tej nutnej skupinovej v dennom stacionári, kde som sa veľmi nezapájala, som ďalšie rozpitvávajúce odmietla. Absolvovala som pár sedení u psychologičky, ale museli sme to hneď stopnúť, lebo keď to skúšala spôsobom – pamätáte si, keď ste boli nezvestná pri tom Dunaji, alebo – viete si spomenúť, v ten deň, keď ten kôň umrel, tak pri týchto vetách

som začínala kričať, nezniesla som, aby niekto len tak rozprával o Tristanovi a jeho smrti, a ešte k tomu niekto úplne cudzí, kto o tom nič nevedel, ako táto milá pani psychologička, kričala som a hádzala sa o zem a odmietala sa upokojiť, úplný amok. Preto sme ostali pri tých liekoch. Lieky sú čosi hmatateľnejšie, riešia problém, riešia aktuálny aj dlhodobý stav mysle, duše, ducha, čoho len chcete, nedávajú neprijemné otázky a snažia sa človeka zložiť dokopy, nie rozobrať. A dnes môžem už snáď aj povedať: lieky vedia človeka pozliepať, aj keď mnohé úlomky sa cestou kdesi stratili, možno v tráve, v trstinách pri vode, niektoré u pána Ble s jeho nablýskanými fárkami, a tie najdôležitejšie, tie hlavné, v jazdiarni, za stajňou, pri črevách pohodených na zemi.

So začiatkom sa mi pritom spája pocit svetla, žiary, ten prvý, dobrodružný či improvizovaný jazdecký klub v Ekoiuvente a tréner Braňo, ktorý bol protisystémový, ešte keď to nebolo v móde, mi prepožičal taký pocit blaha a naplnenia, aký som dovtedy nezažila, konečne som vedela, ako zmysluplne tráviť dni. A Braňo ma mal rád, tú svoju prvú Ivanu, ako ma nazýval, odpustil mi aj platenie členského a jazdného, lebo uňho platili len tí, čo chodili na kone občas či zriedkavo, a ja som tam bola varená-pečená každý deň po škole, získavala som dokonca viac bodov, než bolo dní v mesiaci, lebo víkendové brigády sa počítali za dva a ja som sa veru nikdy neulievala.

Raz sme jazdili na dolnej jazdiarni, ja na Šumienke, Nina na Máši. Braňo nás trénoval, vykrikoval pokyny, keď vtom sa postavil ku stromu, aby sa vyčúral, pozreli sme sa s Ninou na seba a ako sme k tomu stromu pomaly prichádzali, postupne sa nám ten pohľad odhaľoval, nenápadne sme sa chichúňali do dlane, Braňo bol teda číslo, nechcelo sa mu vyjsť hore do budovy zoo na záchod a tak šťal priamo v jazdiarni. Tiež som ho mala rada, mal dlhé kučeravé vlasy, kučeravú bradu a vláčil sa s tovarišmi, ktorí vyzerali, akoby vyšli z nejakého stredovekého cechu, stála som na jeho strane, aj keď sa nepohodol s vedením a zobral svoje kone preč, pamätám si, ako kričal v Horskom parku na šéfa, že je počmáraný šašo, zatiaľ čo som sedela na ryšavej Dakote a rozmýšľala, čo s nami bude, keď Braňo odíde. Vedela som, že do Lamača za ním nebudem môcť dochádzať každý deň po škole.